DIVAN FILM FESTIVAL SAU POVESTEA UNUI MARE FESTIVAL MIC DE ARTĂ CINE- MATOGRAFICĂ ȘI CULINARĂ DIN BALCANI¹

Marian ȚUȚUI

CZU:791.43.079(497)

<https://doi.org/10.52603/9789975351379.16>

**Divan film festival or the story of a big small festival of cinematographic
and culinary art in the Balkans**

Summary: In 2010 a small festival on Balkan cuisine and cinema, leaving aside the competition and prizes, endeavored to promote a unifying perspective on the cinema of 10 nations: Balkan film studies. It is the merit of the great writer and recently chef Mircea Dinescu, of the amazing settlement on the banks of the Danube, where the borders of Romania, Bulgaria and Serbia meet, of some serious scholars, as well as of the great value of the Balkan films of the last decades that imposed the expression “Balkan film”. Paradoxically, while ethnic conflicts have provoked terrible experiences for the inhabitants of the Balkans and erected new borders, the filmmakers seem to have benefited from the authentic drama and have learned to better address the surrounding nations as well.

Keywords: Balkans, divan, food and film festival, haidouk, ethno cinema, black humour, minimalist realism, anti-hero, formation of young critics.

Cetate și România

Divan Film Festival sau, cum mai este cunoscut adesea în România, „Divanul Degustătorilor de Film și Artă Culinară”, a început în 2010 la Cetate, în România. Cetate este o comună din Județul Dolj, în sud-vestul României, pe malul Dunării, la granița României cu Bulgaria și Serbia. A fost cândva pe la începutul secolului 20 și până la Al Doilea Război Mondial un port pentru exportul de cereale în Europa Centrală. Într-o călătorie, Mircea Dinescu, inițiatorul festivalului, a găsit un loc frumos la un cot al Dunării, unde localnicii organizaseră o licitație pentru cărămizile unor clădiri vechi. Erau vorba despre o veche cazarmă a polițiștilor de frontieră, o fostă clădire portuară și una a unei vechi vămi, care acum adăposteau porci și vaci. El a înțeles potențialul locului și timp de cinci sau șase ani a investit în restaurarea vechilor clădiri și transformarea lor într-un „port cultural”. De asemenea, a cumpărat o cunoscută cramă din apropiere, la Galicea Mare. Prin urmare, a părăsit Bucureștiul în cea mai mare parte a anului și s-a mutat la 300 km vest cu ideea de a organiza o mulțime de evenimente culturale în „conacul” său.

Mircea Dinescu

Dar mai întâi trebuie să explic cine este Mircea Dinescu. Este un poet celebru născut în 1950, care a devenit disident politic în 1988 după ce l-a criticat pe Nicolae Ceaușescu

- 1 Acest articol a fost comandat de *Běijīng diànyǐng xuéyuàn xuébào*/北京电影学院学报/ *Jurnalul Academiei de Film din Beijing* pentru numărul special dedicat studiului festivalurilor de filme (2/ 2019). A apărut în limba chineză sub titlul „Shāfā diànyǐng jié, yīgè xiǎo ér měilì de diànyǐng hé pēnggrèn yìshù jié de gùshi” / 沙發電影節，一個小而美麗的電影和烹飪藝術節的故事 (Divan Film Festival, povestea unui festival mic dar frumos de film și artă culinară).

într-un interviu pentru presa străină și după ce volumul său de poezie „Moartea citește ziarul” a fost interzis în România, dar publicat la Amsterdam. După revoluția din 1989 a fondat o revistă săptămânală de satiră și umor numită *Cațavencu*. Revista a devenit faimoasă și temută de politicieni. Dinescu s-a dovedit a fi și un om de afaceri priceput după ce a vândut-o foarte bine. Fără umorul său și talentul colaboratorilor săi, revista a decăzut, așa că după o vreme a preluat-o din nou, foarte ieftin și i-a reconstruit prestigiul. Acum, ca „moșier” bogat la Cetate, așa cum își spune în glumă, Mircea Dinescu a descoperit o nouă pasiune: arta culinară. A început să gătească rețete vechi și tradiționale, dar și cu inovații uimitoare. A deschis un restaurant în București și găzduiește o celebră emisiune de televiziune unde invită vedete cu care să gătească și să discute, inspirați de aromele bucătăriei.

Ideea pentru acest festival

În 2010 am fost invitat de Mircea Dinescu, soția sa Mașa Dinescu și colaboratorii săi care mi-au cerut să fiu directorul unui festival de film care să încerce să promoveze un loc la marginea României, într-o regiune săracă, dar la granița cu alte două țări balcanice, Bulgaria și Serbia. Ei s-au bazat pe cunoștințele mele despre Balcani și pe conexiunile mele în cinematografiile balcanice. Au intenționat să facă un festival balcanic dedicat atât artei cinematografice, cât și celei culinare. Așa cum a spus Mircea Dinescu: „La Cetate cocoșii cântă în trei limbi: română, sârbă și bulgară”.

Am decis că nu putem organiza o competiție într-un loc izolat, dar putem face un fel de conclav de cinești și cinefilii care se vor bucura de filme într-o atmosferă specială. Prin urmare, chiar de la doua ediție nu am numit festivalul cu acest cuvânt („festival”), ci l-am numit „divan”, un cuvânt vechi de origine persană, ajuns prin intermediul limbii turce în toate limbile balcanice, și care înseamnă atât „adunare, consiliu”, cât și „canapea”. Deci, sugerează un loc în care oamenii se întâlnesc și se simt confortabil. Cu toate acestea, eu am insistat să facem ceva serios, de aceea am decis să organizăm în timpul festivalului o conferință dedicată unui subiect al cinematografiei balcanice și chiar să realizăm programul ținând cont de subiectul conferinței.

Dotări și dezavantaje

Am ținut cont de faptul că Cetate este o comună îndepărtată și săracă, situată la 25 km de portul Calafat și de podul său peste Dunăre care duce la Sofia și Belgrad, la 72 km sud de cel mai apropiat oraș mare, Craiova, și aeroportul său internațional, ca și la 300 km vest de București. Am înțeles curând că Aeroportul internațional Craiova din apropiere nu ne era de folos, deoarece nu avea zboruri directe spre țările vecine din Balcani. Am constatat chiar că Cetate era mai aproape de capitala Bulgariei, Sofia (230 km) decât de București, și la o distanță asemănătoare de capitala Serbiei, Belgrad (311 km)! Un alt lucru ciudat: uneori semnalul telefonului mobil din Bulgaria era mai puternic decât cel din România, prin urmare, dacă nu ai grijă, ai putea vorbi acasă mai scump decât mobilul are roamingul automat! Țăranii locali cumpără mașini second-hand mai ieftine din Bulgaria, prin urmare, multe mașini din împrejurimi au numere de înmatriculare bulgară. Oaspeții noștri străini au fost uimiți și au crezut că localnicii sunt de fapt turiști bulgari sosiți în număr mare!

Cu toate acestea, Divanul beneficiază de un cadru minunat pe malul Dunării, cu apusuri de soare uluitoare și o plajă incredibil de bine administrată în apropiere. Când

cobori cei doi kilometri de pe colinele satului până la malul Dunării, unde se află „conacul lui Dinescu”, poți zări un lac și o pădure cu o mulțime de berze și alte păsări sălbatice. Nici caii și măgarii ȝiganilor care pasc pe pajiști nu sunt nici o priveliște de neglijat. Clădirile vechi au fost restaurate și transformate în camere de hotel confortabile. Unele camere au aer condiționat, în timp ce altele nu au nevoie, deoarece sunt situate la umbra unor stejari imenși care au câteva sute de ani. Cu toate acestea, este vorba despre patru clădiri nu prea mari, nu mai multe, așa că probabil festivalul nu va fi niciodată unul mare!

Printre clădiri și ruine ale unor vechi buncăre, Mircea Dinescu a adunat o stranie colecție de statui de îngeri, trăsurile și un vechi tractor ruginit. O mulțime de câini și pisici sunt tolerate de gazde și majoritatea oaspeților le adoră. De fapt, clădirile reprezintă un hotel cu restaurant care funcționează chiar și iarna și chiar în timpul festivalului într-o formă redusă. Desigur, suntem pe malul Dunării, iar marele fluviu cu sălbăticia lui face uneori surprize. Odată am avut o invazie de broaște după ploile care parcă nu se mai terminau, alteori o mulțime de viespi au apărut de pe acoperișurile vechi ale clădirilor. Mircea Dinescu a rezolvat problema cu capcane în care a pus gem de caise! Asta îmi amintește și de o atracție: când gazdele fac rachiu de caise, mirosul este cuceritor! La fel de interesant era probabil mirosul grătarelor de miel pentru bieții șacali de pe malul bulgar. Odată am ascultat toată noaptea urlete îngrozitoare de pe celălalt mal al Dunării. Abia dimineața am înțeles de ce. Bieții șacali urlau pentru că nu se puteau alătura festinului!

Balcanii

Mi-am dat seama că pentru străini, în special pentru cei de pe alte continente, trebuie să explic ce înseamnă „Balcani”. Este una dintre numeroasele peninsule ale Europei, care găzduiește nu mai puțin de 11 națiuni mici: Slovenia, Croația, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Muntenegru, Macedonia de Nord (care erau în componenta fostei Iugoslavii), Albania, Grecia, Turcia, Bulgaria și România. Deși au trei confesiuni diferite (ortodoxă, catolică și musulmană) și vorbesc limbi foarte diferite (românii vorbesc o limbă latină, sârbii, croații, bulgarii și macedonenii vorbesc limbi slave, în timp ce albanezii, turcii și grecii sunt limbi distincte, care nu se înrudesesc cu alte limbi actuale) popoarele balcanice împărtășesc o istorie comună tumultuoasă, fiind multă vreme sub stăpânirea imperiilor roman, bizantin, turc și austro-ungar. Prin urmare, deși sunt uneori destul de diferite, popoarele balcanice împărtășesc un set de bunuri comune: cuvinte și bucătărie turcească, haiducii, pe Nastratin Hoge, o tradiție timpurie a micilor state concurente, începând cu Atena și Sparta, dictaturi, partizani, comunismul și dominația sovietică, jugul străin etc. În general, se poate spune că împărtășesc o istorie comună și o mulțime de motive folclorice comune. Pentru ceilalți europeni, țările balcanice sunt în general considerate o parte mai puțin dezvoltată a Europei, „butoiul pulbere al Europei”, măcar pentru declanșarea Primului Război Mondial, precum și o punte între Europa și Asia.

Cinematografia balcanică

Începând cu marile succese din anii ‘80 ale lui Emir Kusturica și Theodoros Angelopoulos, criticii din întreaga lume au început să vorbească despre „cinematografia balcanică”. Ulterior, războiul și dezintegrarea politică a fostei Iugoslavii, regizori precum Danis Tanović, cineasții aparținând „Noului Val Românesc” sau regizori turci precum Nuri Bilge Ceylan sau Semih Kaplanoglu au întărit faima cinematografului balcanic. Astăzi, „cinematografia balcanică” constituie o marcă a unui cinematograf distinct, valoros,

care cucerește publicul străin. Se poate spune chiar că unii regizori balcanici au reușit să transforme experiența dramatică a războiului din regiune în opere audio-vizuale perene. Desigur, de obicei este vorba despre un „cinema etno” ca în filmele lui Kusturica, inclusiv un amestec șocant de violență și umor, dar regizorii români precum Cristi Puiu, Cristian Mungiu și Corneliu Porumboiu au devenit maeștri incontestabili ai realismului minimalist. Cu o jumătate de secol în urmă, „cinematograful scandinav” era la modă, acum este vremea cineaștilor din Balcani, până de curând subestimați.

Programul de filme

Deși, începând cu Angelopoulos și Kusturica, „cinematograful balcanic” înseamnă, de asemenea, chiar înțelegerea faptului că piața internă a filmelor nu mai este suficientă, mai ales în cazul țărilor mici după războiul ex-iugoslav, mi-am dat seama că, de fapt, chiar și astăzi suferim un efect al unei situații balcanice tipice, pentru că nu cunoaștem suficient producția de filme realizate în țările vecine, în special cele mai vechi. Prin urmare, am decis să includ în programul festivalului o selecție nu numai de filme recente, ci și filme vechi necunoscute (de multe ori din motive politice) pentru publicul român sau pentru publicul din alte țări balcanice, filme uitate sau mai puțin cunoscute chiar pentru specialiști. Prin folosirea de filme vechi cineva mă poate suspecta în mod just că sunt influențat de îndelungata mea activitate de curator al Arhivei de Filme din România. Pe de altă parte, includerea unor filme mai vechi a fost necesară pentru a ilustra în mod suficient tema specială a fiecărei ediții a festivalului.

Am prezentat lungmetraje, scurte documentare și filme de animație, uneori chiar și documentare lungi și animație. Unele dintre filme erau foarte vechi, unele mute, altele vechi de 20–30 de ani dar necunoscute pentru publicul românesc, care s-au adăugat unui număr mare de scurtmetraje recente realizate de tineri cineaști, care sunt capabile să arate tendințele cinematografului în mai multe țări.

Uneori am inclus în program și filme realizate în afara Balcanilor, dar care erau despre Balcani sau chiar unele filme despre Dunăre. La cea de-a treia ediție am decis să facem o proiecție de filme de animație pentru copiii din comuna din apropiere în timp ce oaspeții festivalului erau în croazieră pe Dunăre. Printre alte filme am prezentat primul lungmetraj de animație românesc care a fost uitat nemeritat: *Robinson Crusoe / Il racconto della giungla* (1974, România-Italia, în regia lui Victor Antonescu și Francesco Maurizio Guido).

Prima ediție, cea din 2010 a fost dedicată în general „Cinematografiei balcanice”. A doua ediție a fost dedicată „Dunării și cele zece țări riverane ale acesteia” (Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croația, Serbia, România, Bulgaria, Ucraina și Moldova). Împreună cu colaboratorii mei am observat că era vorba despre prea multe țări și filmele lor într-un festival de 5-6 zile. Pe de altă parte, ne-am dat seama că nu putem merge mai departe cu acest tip de abordare. De exemplu, a trebuit să renunțăm imediat la ideea unei ediții dedicate „țărilor mediteraneene”, deoarece ar fi însemnat a alege filme din cel puțin 18 țări.

În 2012 am organizat prima ediție tematică și conferința sa științifică internațională sub titlul „Evadarea din Balcani”. „Evadarea din Balcani” implică mai puțină „escapism” (ilustrat de genuri importate precum western, horror, SF și filme sexy), cât mai ales o depășire a ideilor noastre preconcepute despre Balcani. În acest sens, am arătat publicu-

lui două filme care păreau imposibil de filmat într-o țară comunistă. Cu toate acestea, în Iugoslavia, unde a existat cel mai liberal regim comunist, au apărut un film cu vampiri *Fluturoaica* (*Leptirica*) (1973, în regia lui Djordje Kadijević) și unul sexy (realizat în timpul comunismului!) *Frumusețea păcatului* (*Lepota poroka*) (1986, regia Živko Nikolić).

În 2013 tema a fost „Comedia balcanică”. Am avut în vedere un umor local care pornește de la Nastratin Hoge și Păcală („Petăr cel isteț”/ „Hitar Petar” în Bulgaria și Macedonia) sau faimosul „umor negru” modern, adică glume la limită, despre moarte, război sau alte lucruri considerate serioase și incompatibile cu râsul. Umorele negre au devenit un brand balcanic, ceea ce înseamnă, de fapt, capacitatea de a râde în momentele tragice chiar și despre cele mai serioase lucruri, ceea ce a făcut ca localnicii să traverseze mai ușor o istorie, dacă nu crudă, cel puțin foarte dramatică, inclusiv în ultimele decenii.

În 2014 tema a fost „Eroi și anti-eroi din Balcani”. De fapt, eroii balcanici sunt cei mai renumiți din lume, începând cu Ulise, care a întârziat acasă după ce a rătăcit cu băieții pe mare. Pentru scriitorul italian Giovanni Papini în „Gog” (1931), chiar Ahile și ceilalți eroi erau doar niște fraieri care se măcelăreau de zece ani sub zidurile unui orașel pentru o femeie destul de trecută. Acestor eroi le sunt adăugați Păcală și Nastratin Hoge, apoi urmează o serie de dansatori frenetici precum Alexis Zorbas și personajele lui Kusturica. Anti-eroi? Nu este vorba despre losers în sensul american, ci despre oameni obișnuiți precum Lăzărescu al lui Puiu sau despre compozitorul din *Moartea unui om în Balcani / Smrt coveka na Balkanu* (2012) de Miroslav Momcilović. Festivalul devine o oportunitate de a vedea că atât eroismul, cât și viața într-o eternă tranziție s-au născut în Balcani. Între retragerea romană și invaziile turcilor au existat doar perioade de tranziție. Probabil de aceea întregul nume al lui Lăzărescu este Dante Remus Lăzărescu¹.

În 2015 tema a fost „Drumuri și răspântii”, în 2016 „Povești urbane în Balcani”, în 2017 „Dragostea balcanică”, în timp ce în 2018 „Balcanii visează”.

În perioada 2012–2015 festivalul a publicat patru cărți în engleză și română, adunând lucrările prezentate la conferințele organizate și la care am avut onoarea de a fi editor coordonator.

Organizarea festivalului

Divan Film Festival este organizat de „Fundația pentru poezie Mircea Dinescu”. Proiecțiile de dimineață și de după-amiază au avut loc într-o sală de 100 de locuri („Gara fluvială”), care uneori este folosită și ca sală pentru recepții și concerte. Proiecțiile de seară sunt în aer liber pentru aproximativ 200 de spectatori. Primele două ediții s-au ținut la începutul lunii septembrie, dar a trebuit să devansăm programul cu câteva zile, la sfârșitul lunii august, pentru că seara în septembrie se făcea frig, mai ales pe malul Dunării. Proiecțiile sunt realizate de obicei de pe discuri DVD și BluRay cu subtitrări în engleză și română. Subtitrările în limba engleză sunt de obicei pe film, în timp ce subtitrările în

1 Este vorba despre o aluzie ironică la formarea poporului român (armata romană care părește teritoriul dacilor), la tranziția lentă dintre comunism și societatea de piață (tranziție eternă), și numele eroului din filmul lui Cristi Puiu *Moartea domnului Lazarescu* (2005): Dante (care face aluzie la poemul său despre călătoria sa către infern), Remus (legendarul fondator al orașului Roma, un etnonim foarte folosit pentru români, care amintește de sângele lor latin) și Lăzărescu (un nume de familie românesc care provine de la Lazăr, cel înviat din morți, în Biblie).

limba română apar separat sub imagini, direct pe ecran. De obicei, făceam trei proiecții pe zi, deși am încercat și patru proiecții, dar era prea obositor pentru public. Trebuie să ținem cont că, pe lângă proiecțiile de filme, festivalul a găzduit și concerte, spectacole culinare, promoții de carte, expoziții și conferințe științifice.

În ultimii ani, din mai multe motive, am prelungit festivalul de cinci-șase zile cu două zile găzduite de Craiova, cel mai mare oraș din regiune, la 70 km distanță. Astfel, am ajuns până la prezentarea a 70 de filme pe an, dintre care aproximativ cinci-șase lung-metraje, ca și documentare, scurtmetraje și filme de animație.

Întrucât festivalul a devenit popular destul de repede cunoscut, acesta beneficiază de o mulțime de parteneri precum televiziuni și posturi de radio, periodice, site-uri specializate nu numai pe cinema, ci și pe turism și muzică.

Echipa festivalului a fost destul de mică, în jur de zece persoane, inclusiv prezentatori și tehnicieni pentru proiecție, sunet și subtitrări.

Am fost director al festivalului de la începutul său, în 2010, timp de șapte ani, până în 2016. Am fost cel care selecta filmele și se ocupa de obținerea copiilor și plata drepturilor de difuzare, am prezentat invitații și filmele pe scenă, am redactat materialele tipărite și am organizat conferințele de presă. Erau probabil cam multe sarcini. La ultimele două ediții, festivalul a avut doi selectori, Cătălin Olaru și italianul Massimiliano Nardulli. Ambii sunt tineri și talentați și am încredere că vor face o treabă bună. Cu toate acestea, lipsește ceva: festivalul nu mai organizează conferința. Fără ea și fără volumele în care erau publicate comunicările științifice, în opinia mea, festivalul și-a pierdut din prestigiu și seriozitate.

Finanțarea

Bugetul mediu al Divan Film Festival a fost de aproximativ 34.000 USD. Acești bani provin din concursurile anuale de finanțare ale Centrului Național al Cinematografiei (CNC), de la Institutul Cultural Român, Uniunea Cineaștilor din România (UCIN), de la Primăria Craiovei, de la Prefectura Județului Dolj și, în ultimii ani, de la concursul anual de finanțare organizat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN, care ține de Ministerul Culturii). La aceste surse principale s-au adăugat contribuții ale unor sponsori precum firme de nivel național și local.

Promovarea festivalului

Festivalul a devenit destul de cunoscut nu numai în România și țările balcanice învecinate, ci și în alte țări precum Marea Britanie, Germania, Slovacia, Italia, Rusia și China. Acest lucru s-a întâmplat datorită participării unor oaspeți străini care au scris despre el și l-au promovat foarte călduros. O altă contribuție la promovarea festivalului a fost reprezentată de cele cinci conferințe internaționale și patru volume în engleză și română, incluzând comunicările prezentate la conferințe.

Nu trebuie să uităm afișele destul de originale și amuzante ale festivalului realizate sub influența gravurilor vechi din secolele 18 și 19 și ale unui un trecut eroic al Balcanilor. Chiar și filmul programului zilnic al festivalului, realizat într-o formă comică, încărcat pe youtube.com sau alte site-uri, s-a dovedit a fi o modalitate bună de a face cunoscut festivalul.

Chiar de la cea de-a doua ediție, din 2011, festivalul a făcut o astfel de impresie asupra regizorului și producătorului albanez Eno Milkani, încât acesta a cerut permisiunea

de a deschide o „franciză” a festivalului nostru de artă culinară și cinematografică din Balcani în Albania. Într-adevăr, în 2012 a inaugurat la Pogradec un festival numit „The Balkan Film Food Festival”.

În 2011, un redactor al revistei slovace de film *Kinečko*, după ce a fost oaspete al festivalului nostru, a scris că „este cel mai bun festival de artă culinară și cinematografică din lume”.

Concertele de muzică

De la început, unul dintre obiectivele noastre a fost să organizăm concerte bune de muzică. În acest sens am avut ca oaspeți un cvartet de coarde al Filarmonicii din Craiova, pe celebrul muzician popular Grigore Leșe și pe un invitat iranian cu instrumente tradiționale persane, formația „Steaua de mare”, o cunoscută trupă românească de muzică tradițională balcanică veche „Trei parale”, precum și alte formații românești, ca și cântăreți de jazz ca Maria Răducanu și Marius Mihalache. Un participant constant în ultima seară a festivalului a fost „Bambo Siria”, o uimitoare trupă descoperită în satul din apropiere de Mircea Dinescu. Ei sunt capabili să-i facă pe toți să se adune la dans, inclusiv pe oaspeții VIP și bucătari.

Spectacolele de artă culinară

Pentru mulți europeni, bucătăria balcanică este una dintre cele mai bune din lume. Se bazează pe influențe orientale prin intermediul persanilor și turcilor, ca și pe diverse feluri simple, țărănești. Unele dintre specialitățile sale sunt cunoscute și în afara regiunii: „ghiveci” („gyuvech”, un amestec din diferite legume gătite la cuptor), „chiftea” („kufte” în turcă), „kofta” în arabă, care este un fel de bilă din carne tocată), „baklava” (cunoscută astfel în toate limbile balcanice și acum probabil pe tot globul, care este o specialitate de patiserie dulce, formată din straturi de aluat umplute cu nuci tocate, îndulcite și comasate cu sirop sau miere, „ciorba” (denumită cu un cuvânt care provine din arabă sau persană, care în România este un fel de supă acrită cu un borș, adică un lichid rezultat din grâu sau țărâte de orz fermentate) și „ajvar” în sârbă („hajver” în bulgară, care este pasta realizată în principal din ardei grași roșii și ulei).

La Cetate oaspeții se pot bucura de o mulțime de alimente și legume organice, precum și de carne de animale crescute în mici gospodării țărănești, nu în crescătorii industriale. Este vorba de gem de caise și cireșe, „zacusca” românească (un fel de „ajvar” în care se adaugă vinete și ceapă), pește proaspăt de la Dunăre (de exemplu, somn uriaș), miel, carne de vițel și găscă și chiar o pâine bună cu coajă groasă coaptă într-un cuptor tradițional ardelenesc situat lângă ecran.

Dacă vizitați bucătăria veți avea dovada că de cele mai multe ori Mircea Dinescu nu este bucătar, ci dirijor al unei orchestre formate din 10 bucătărese. Talentul său poetic este încă prezent chiar și în botezarea unor varietăți de vinuri ale sale: „Pantera neagră”, „Poezie pe sticlă” sau „Fifi ca zăpada”. Pe etichetă se poate vedea o capră cu ugere care seamănă cu sticlele de vin.

Spectacolele de gătit au beneficiat de prezența lui Mircea Dinescu, a lui Mircea Groza și a altor celebri bucătari români, dar și a unor amatori care au încercat să prezinte unele preparate tradiționale aromânești, grecești, turcești sau țigănești. Uneori Mircea Dinescu și Mircea Groza au avut o concurență în bucătari străini cunoscuți precum Dejan Miľovanović din Belgrad sau realizatorul bulgar de emisiuni culinare Uti Băcivarov. Unii

oaspeți își amintesc chiar și de rețetele tradiționale pregătite de două turcoalice vârstnice care gătesc de obicei pentru comunitatea turcă musulmană din Vidin, Bulgaria.

Alte evenimente

Festivalul de cinci sau șase zile este de fapt împărțit în două de o croazieră tradițională în Cazanele Dunării. Oaspeții se imbarcă într-un autobuz până la portul Orșova și de acolo fac o croazieră pitorească în amonte cu vaporul pe fluviul îngustat care taie Carpații și desparte România de Serbia. În 2013, în loc de croazieră, am făcut o excursie cu autobuzul în Bulgaria pentru a vedea Cetatea Belogradchik și uimitoarele stânci din zonă, care produc o atmosferă de film western, amintind de formațiunile stâncoase din Arizona și de Marele Canion.

Întrucât Mircea Dinescu deține crama Galicea Mare care nu este departe de Cetate, uneori am organizat vizite și degustări de vinuri la crame.

Am găzduit mai multe expoziții de artă. Voi menționa doar expoziția de caricatură din 2013 „Românii și bulgarii în spațiul Schengen”.

În 2016 Divanul a găzduit „5C Project”, un curs itinerant dedicat formării a cinci tineri critici de film. Programul a fost co-organizat de Institutul Cultural Balcanic (România), Adriapol (Albania), Balkanski Kulturen Krug (Croatia) și Altcline (Grecia), cu sprijinul Programului Mass-Media al Uniunii Europene. „5C Project” a debutat în ianuarie la Atena, când un juriu a selectat autorii celor mai bune recenzii de film ale Festivalului de filme de scurtmetraj balcanice Altcline Action!. Proiectul s-a născut dintr-o idee a mea și anume că festivalurile acordă premii cineaștilor, dar niciodată criticilor. Prin premiarea celor mai buni dintre cei care au reușit să scrie recenzii în limba engleză am reușit să atingem două obiective: să promovăm mai bine festivalul prin recenzii bune și să încurajăm tinerii critici să scrie. Au fost selectați Galina Maksimovic (Serbia), Rhianon Wain (M.Britanie), Andrei Șendrea (România), Özge Özdoğan (Turcia) și Mariana Hristova (Bulgaria). Programul a continuat la Belgrad și Split în mai și s-a încheiat la Festivalul Internațional de Film de la Tirana în octombrie 2016.

Oaspeți și filme importante

Printre cei mai importanți realizatori de film invitați pot menționa pe sârbul Slobodan Sijan¹, regizorii greci Nikos Perakis și Fotos Lambrinos, regizorii români Lucian Pintilie, Nae Caranfil și Laurențiu Damian, regizorul albanez Piro Milkani, regizorul macedonean Antonio Mitrikeski, producători precum Marticika Bojilova din Bulgaria, Oana Giurgiu, Anca Puiu și Cristian Comeagă din România, vedete ale ecranului românesc precum Maia Morgenstern², Dorothea Petre³ și Florin Zamfirescu, ca și alți actori cunoscuți precum slovena Mojca Fatur și grecul Andreas Konstantinou. Putem adăuga acestor oaspeți VIP directori ai centrelor naționale ale cinematografinii precum Elektra Venaki și Artan Minarolli din Grecia, respectiv Albania, critici de film și profesori universitari precum Antonia Kovaceva, Aleksandăr Ianakiev, Ghergana Donceva și Petăr

1 Filmul său *Cine cântă acolo?* / *Ko to tamo peva* (1980) a fost votat drept cel mai bun film din Serbia din toate timpurile.

2 Câștigătoare a premiilor europene de film în 1993 și al unei mențiuni speciale la Veneția în 1995, cu roluri în filme de Márta Mészáros, Theodoros Angelopoulos, Mel Gibson etc.

3 Câștigătoare a premiului pentru interpretare feminină din secțiunea *Un certain regard la Cannes* (2006).

Kărdjilov din Bulgaria, pe cunoscuta Dina Iordanova de la Universitatea St. Andrews din Scoția, Lydia Papadimitriou de la Universitatea John Moore din Liverpool, Ana Grgić din Croația, regizorul și profesorul universitar Ismet Arasan din Turcia, criticul Serghei Lavrentiev din Rusia, Nevena Daković, Aleksandra Milovanović și Aleksandar Erdeljanović din Serbia, profesorul universitar Stefan Sidovski din Macedonia de Nord, Dan Făinaru din SUA, Ivan Forgacs din Ungaria, Massimiliano Nardulli din Italia, alături de critici români reputați precum Dana Duma, Magda Mihăilescu, Marilena Ilieșiu, Angelo Mitchievici, Constantin Pârvulescu, Mihai Fulger și Valerian Sava. Ar trebui să-l adăugăm pe caricaturistul bulgar Valentin Gheorghiev. În ceea ce privește țările de origine, am avut oaspeți din numai puțin de 20 de țări.

În ceea ce privește filmele, vom menționa mai întâi câteva scurtmetraje premiate la Cannes: *Moartea bruscă și prematură a colonelului KK / Iznenadna i prerana smrt pukovnika KK* (1987, Iugoslavia, regia Miloš Radović) și *Căsătoria / Jenitba* (1985, Bulgaria, regia Slav Bakalov și Rumen Petkov), *Tăcut / Sessiz be deng* (2012, Turcia, regia Lokman Rezan Yeşilbaş) și *Insula lătrăturilor / Chienne d'histoire* (2010, Franța- Turcia, regia Serge Avedikian), la Berlinale: *Rabbitland* (2013, Serbia, în regia lui Ana Nedeljkovic și Nikola Majdak), sau nominalizate la Oscar: *Oktapodi* (2007, Franța, regia Julien Bocabeille, François- Xavier Chanioux, Olivier Delabarre, Thierry Marchand, Quentin Marmier și Emud Mokhberi). Dintre lungmetraje ar trebui să menționăm premiera europeană a filmului *Tigrul alb/ Belii tigr* (2012, Rusia, în regia lui Karen Shakhnazarov), *Anii de piatră / Petrinia hronia* (1985, Grecia, în regia lui Pantelis Voulgaris) câștigător a două mențiuni la Veneția, *Drumul/ Yol* (1982, Turcia- Elveția- Franța, în regia lui Serif Gören și Yilmaz Güney), premiat cu Palmierul de Aur la Cannes și nominalizat la Globul de Aur, *O vară de neuitat* (1994, România- Franța, în regia lui Lucian Pintilie), nominalizată la premiul Palmierul de Aur, *Moarte la Sarajevo/ Smrt u Sarajevu* (2016, Franța- Bosnia-Herțegovina, regia Danis Tanović), câștigător al Ursului de Argint (Marele Premiu al Juriului) la Berlinale, precum și câteva succese de la box-office, cum ar fi *Copiii preotului/ Svecenikova djeca* (2013, Croația- Serbia- Muntenegru, regia Vinko Bresan) sau *Misiunea Londra/ Misia London* (2010, Bulgaria- Marea Britanie- Ungaria- Macedonia de Nord-Suedia, regizat de Dimitar Mitovski).

Aventuri comice

Una dintre cele mai amuzante aventuri pe care am avut-o vreodată a fost în 2013. În acel an, în loc să facem croaziera tradițională la Cazanele Dunării, am făcut o excursie cu autobuzul în Bulgaria, la stâncile de lângă Belogradchik. Ne aflam la frontiera cu Bulgaria iar vameșii ne verificau actele când unul dintre șoferii festivalului m-a sunat. El trebuia să-l ia de pe aeroport pe regizorul grec Nikos Perakis. Șoferul a sunat și mi-a spus că regizorul a venit împreună cu soția sa, dar se comportă ciudat. Am întrebat-o pe prietena mea greacă Electra Venaki dacă Perakis are o soție sau vreo iubită iar ea mi-a răspuns că nu. La puțin timp după aceasta, un agent de la un hotel de lux a sunat și mi-a spus că am luat din greșeală pe oaspeții lor, pe șeful poliției grecești și pe soția sa. Toată lumea din autobuz s-a supărat pe mine pentru că vorbeam încontinuu la telefon în loc să mă urc în autobuz pentru a pleca. A fost cu adevărat dificil să explic confuzia și să rezolv problema. I-am comunicat șoferului numărul de telefon mobil al agentei de turism, l-am liniștit pe cineastul grec uitat în aeroport și l-am convins să plece cu mașina agentei. Cele două

mașini s-au întâlnit undeva pe șosea lângă București și au făcut un fel de schimb de prizonieri! Șeful poliției grecești și soția sa intraseră în panică când observaseră că șoferul nu se îndrepta spre București. În cele din urmă, am aflat de ce s-a produs confuzia, deoarece atât regizorul, cât și șeful poliției grecești se numeau „Nikos Perakis”!

Rezultatele festivalului?

Divan Film Festival a devenit nu doar un alt fel de festival de film în România, ci „unul dintre cele mai mari festivaluri mici din lume”, după cum afirma unul dintre oaspeții noștri străini. Într-adevăr, popularitatea sa a trecut granița, astfel încât chiar și grănicerii bulgari au aflat despre noi, așa cum am putut vedea cu ochii noștri când am traversat noul pod peste Dunăre între Calafat și Vidin.

Desigur, este greu de cuantificat contribuția unui festival la educația cinefililor și a cineaștilor sau la o colaborare mai strânsă între regizorii din țările balcanice și nu numai. Cu toate acestea, volumele care au adunat în paginile lor studii comparative în engleză și română ale unor cercetători interesați de fenomenul balcanic au dezvăluit locuri comune și alte lucruri necunoscute de specialiști din alte țări. „Studiile de cinema balcanic” păreau în urmă cu câțiva ani ceva ciudat, însă acum trebuie luate în serios în considerare. Pe de altă parte, sper cu adevărat că Dina Iordanova va lua în considerare Divan Film Festival în următoarele sale studii despre festivalurile de filme, cel mai recent obiect de studiu al său. Un festival atât de mic poate fi uneori la fel de important ca o verigă lipsă în evoluția umană.

Nu în ultimul rând trebuie să menționez că la ultimele două ediții am produs chiar și câteva filme în coproducție realizate în întregime la Cetate!

Cu ceva timp în urmă, după marea criză economică din anii '30, zeci de mii de români au venit în pelerinaj într-un sat de lângă Cetate, la Maglavit. Acolo, un cioban care ajunsese în stare să poată ține un discurs religios a spus mulțimii că l-a văzut pe Dumnezeu în timp ce era cu oile sale. Biserica Ortodoxă Română nu a recunoscut minunea, dar mulți țărani au vizitat Maglavitul cu speranța că întâlnirea cu omul care a vorbit cu Dumnezeu le va schimba viața. La rândul său, Cetate a devenit o atracție într-o zonă care părea să nu aibă potențial turistic, iar atracția principală este festivalul cu surprizele sale cinematografice, gastronomice și muzicale...

Date despre autor: Marian Țuțui, doctor în studiul artelor, Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu”, București, România,
e-mail: mariantu-tui@gmail.com